

Avdelningen för krisberedskap och civilt försvar
Enheten för försörjningsberedskap

Konsekvensutredning till Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps föreskrifter om krigsplacering av totalförsvarspliktiga som ska fullgöra civilplikt i det civila försvaret

Beskrivning av problemet och vad man vill uppnå

Personalförsörjning är en grundförutsättning för det civila försvaret. Det behöver säkerställas att rätt person finns på rätt plats. Om ordinarie personal inte räcker till för att upprätthålla viktig verksamhet under höjd beredskap och krig finns flera sätt att tillgodose personalbehoven. Utgångspunkten för personalförsörjningen av det civila försvaret är att anställda och frivilliga ska användas så långt som möjligt. Om det därutöver behövs ytterligare förstärkningspersonal kan civilpliktiga också användas. Civilplikt är en del av den totalförsvarsplikt som gäller i Sverige och som regleras genom lagen (1994:1809) och förordningen (1995:238) om totalförsvarsplikt.

Regeringen¹ konstaterar, i likhet med Försvarsberedningen, att det kan uppstå situationer när den personal som finns tillgänglig för arbetsgivaren inte räcker för att upprätthålla nödvändig verksamhet. Utredningen om hälso- och sjukvårdens beredskap (SOU 2020:23), Utredningen om totalförsvarets försörjningstrygghet (SOU 2019:51) samt MSB (Ju2019/03951) föreslår att regelverken kring personalförsörjning för det civila försvaret ses över.

Utredningen om hälso- och sjukvårdens beredskap bedömer också att civilplikt skulle skapa ökade möjligheter för områdets personalförsörjning i krig (SOU 2020:23). Den 27 juli 2023 beslutade regeringen om kommittédirektiv 2023:116 ”En långsiktigt hållbar personalförsörjning för det civila försvaret”. Av direktivet framgår att en särskilt utredare ska analysera och lämna förslag om hur personalbehoven inom det civila försvaret kan tryggas. Uppdraget ska redovisas senast den 27 januari 2025.

I regeringsbeslut 2023-01-12² gav regeringen MSB i uppdrag att genomföra de åtgärder som behövs för att förbereda för en aktivering av civilplikten inom

---

¹ Totalförsvaret 2021-2025, prop. 2020/21:30

² Uppdrag till Myndigheten för samhällsskydd och beredskap att genomföra de åtgärder som behövs för att förbereda för en aktivering av civilplikten inom kommunal räddningstjänst, 2023-01-12, Fö2023/00118.

kommunal räddningstjänst. En del i uppdraget är att påbörja arbetet med att ta fram föreskrifter i enlighet med förordningen (1995:238) om totalförsvarsplikt. I beslutet konstaterar regeringen att det med hänsyn till det rådande säkerhetsläget är en angelägen fråga att se över förutsättningarna för att aktivera civilplikten inom vissa områden.

I dagsläget finns inga gällande verkställighetsföreskrifter om krigsplacering med civilplikt i det civila försvaret. Vid en aktivering av civilplikt, oaktat omfattningen, behöver det finnas verkställighetsföreskrifter om krigsplacering på plats för att åtminstone ange de befattningar som civilpliktiga får krigsplaceras i.

Beskrivning av alternativa lösningar för det man vill uppnå och vilka effekterna blir om någon reglering inte kommer till stånd

I lagen (1994:1809) och förordningen (1995:238) om totalförsvarsplikt finns redan bestämmelser om krigsplacering av totalförsvarspliktiga som ska fullgöra civilplikt i det civila försvaret. I förordningen (1995:238) om totalförsvarsplikt har MSB getts mandat att meddela verkställighetsföreskrifter för krigsplacering av totalförsvarspliktiga som ska fullgöra civilplikt i det civila försvaret.

Regeringen har gjort bedömningen att en aktivering av civilplikt inom kommunal räddningstjänst behövs för att förstärka dess personalförsörjning vid höjd beredskap. När regeringen beslutar att aktivera civilplikten behöver verkställighetsföreskrifterna finnas för att aktiveringsbeslutet ska få effekt.

Uppgifter om vilka som berörs av regleringen

- Totalförsvarspliktiga individer som kan komma att krigsplaceras med civilplikt.
- De verksamheter hos vilka totalförsvarspliktiga kan komma att krigsplaceras med civilplikt.
- De civilpliktigas ordinarie arbetsgivare och närstående.
- MSB som beredskapsmyndighet, i egenskap av ansvarig för utbildningar.
- Totalförsvarets plikt- och provningsverk.
- Försäkringskassan i egenskap av ansvarig myndighet för utbetalning av ersättningar till civilpliktiga.

Ansvarsfördelning vid en aktivering av civilplikten

Vid en aktivering av civilplikten uppstår frågor om vilka aktörer som ska kunna framställa en begäran om krigsplacering av civilpliktiga till Totalförsvarets plikt- och provningsverk. Frågan om ansvarsfördelning skulle man kunna tänka sig att lösa på olika sätt på kort respektive lång sikt. Inom de ramar som

lagen om totalförsvarsplikt ger finns flera alternativa sätt för regeringen att fördela uppgifterna. Den föreskriftsrätt som MSB har avseende krigsplacering av civilpliktiga i det civila försvaret omfattar inte ansvarsfördelningen.

Uppgifter om de bemyndiganden som myndighetens beslutanderätt grundar sig på

Enligt 9 kap 1 § 5 förordningen (1995:238) om totalförsvarsplikt har MSB bemyndigande att föreskriva om krigsplacering av totalförsvarspliktiga som ska fullgöra civilplikt i det civila försvaret.

Förmåga att upprätthålla befattningen

Den totalförsvarspliktige är enbart skyldig att upprätthålla befattningen så länge den har förmåga. Detta utreds dels inför beslut om civiltjänst för en enskild person, och dels under tiden personen tjänstgör med civilplikt.

Annan utredning än mönstring

Annan utredning än mönstring kan göras av totalförsvarspliktiga som bedöms på annat sätt redan ha förvärvat den kompetens som behövs för att upprätthålla befattningen och därför kan skrivas in och krigsplaceras med civilplikt i en befattning utan att genomgå grundutbildning för civilplikt.

Annan utredning innefattar utredning om bland annat hälsotillstånd, utbildning, arbete och personliga förhållanden i övrigt. Reglering kring vad annan utredning än mönstring innebär finns i lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt.

Befattningsbenämningar

Befattningar för olika civilpliktsområden föreslås anges i en bilaga till föreskrifterna för att förtydliga och förenkla föreskrifterna samt för att framöver förenkla förändringar av föreskrifterna när regeringen beslutar om aktivering av fler områden.

Kommunal räddningstjänst

För området kommunal räddningstjänst föreslås nu två befattningar, *Räddningsperson* och *Räddningsbefäl*.

Anledningen till att dessa befattningsbenämningar skiljer sig från de som används i ordinarie räddningstjänstverksamhet är att det ska vara tydligt att de civilpliktiga enbart tillförs räddningstjänsten i händelse av höjd beredskap.

MSB vill också att befattningsbenämningarna ska vara könsneutrala jämfört med de benämningar som har funnits historiskt sett. Befattningen *Räddningsperson* föreslås därför som en könsneutral benämning på det som i tidigare civilpliktsföreskrifter benämnts *Räddningsman*.

Vissa av de personer som omfattas av civilplikten kan ha relevant utbildning i olika ledningsnivåer eller erfarenhet från sitt arbete i räddningstjänst att leda grupper i räddningsinsats. MSB anser att dessa personers kunskaper och erfarenheter ska tillvaratas inom ramen för räddningstjänsternas organisation vid höjd beredskap, och att de efter annan utredning ska kunna skrivas in och krigsplaceras i befattningen *Räddningsbefäl*.

När civilplikt kan tillämpas

I föreskrifterna anges att en totalförsvarspliktig inte utan särskilda skäl får krigsplaceras med civilplikt om krigsorganisationens personalbehov kan tillgodoses med anställda, frivilliga eller med dem som på annat sätt kan komma att tjänstgöra inom verksamheten under höjd beredskap.

Anledningen till detta är att MSB anser att civilplikt ska användas sparsamt och att personalbehov under höjd beredskap i första hand bör tillgodoses på andra sätt. Detta eftersom civilplikt är kostsamt och ingripande, både för individen och för samhället. Eftersom föreskrifterna föreslås vara generella så har MSB valt att ha med frivilliga, men noterar att förutsättningarna för att använda frivilliga kan skilja sig åt mellan olika områden.

Uppgifter om vilka kostnadsmässiga och andra konsekvenser regleringen medför och en jämförelse av konsekvenserna för de övervägda regleringsalternativen

MSB bedömer att dessa föreskrifter inte medför några direkta kostnadsmässiga konsekvenser.

Bedömning av om regleringen överensstämmer med eller går utöver de skyldigheter som följer av Sveriges anslutning till Europeiska unionen

MSB bedömer att regleringen inte strider mot eller går utöver de skyldigheter som följer av Sveriges anslutning till Europeiska unionen.

Bedömning av om särskilda hänsyn behöver tas när det gäller tidpunkten för ikraftträdande och om det finns behov av speciella informationsinsatser

Eftersom den politiska inriktningen är att civilpliktiga inom vissa områden kan behöva tillföras så snart som möjligt och verkställighetsföreskrifter är en nödvändig förutsättning för detta arbetar MSB för att kunna få föreskrifter på plats i samband med att aktiveringen av civilplikten träder ikraft.

MSB bedömer att det kan finnas behov av en informationsinsats i samband med att föreskrifterna beslutas och träder i kraft. En större informationsinsats kommer behövas vid ett regeringsbeslut om aktivering av civilplikt.

Företag

Dessa föreskrifter får konsekvenser för företag som arbetsgivare om någon av deras anställda blir krigsplacerad med civilplikt inom kommunal räddningstjänst.

Företag som arbetsgivare måste förhålla sig till att de har en anställd som är krigsplacerad med civilplikt i det civila försvaret. Det innebär bland annat att personen i perioder behöver vara ledig från sitt ordinarie arbete för att delta i repetitionsutbildning, beredskapstjänstgöring eller krigstjänstgöring. Det innebär också att företaget inte kan disponera personen för sin egen krigsorganisation.

Kommuner och regioner

Kommunerna berörs genom att de kommunala räddningstjänsterna tillförs förstärkningspersonal i form av civilpliktiga. De ekonomiska konsekvenserna för detta hänger samman med regleringen i lag och förordning samt beslut om aktivering.

Kommuner och regioner kan även beröras i egenskap av arbetsgivare då de måste förhålla sig till att de har en anställd som är krigsplacerad med civilplikt i det civila försvaret. Det innebär bland annat att personen i perioder behöver vara ledig från sitt ordinarie arbete för att delta i repetitionsutbildning, beredskapstjänstgöring eller krigstjänstgöring. Det innebär också att kommunen eller regionen inte kan disponera personen för sin egen krigsorganisation.

Statliga myndigheter

Vid en aktivering av civilplikt inom andra områden kan också statliga myndigheter komma att beröras genom att de tillförs förstärkningspersonal i form av civilpliktiga. De ekonomiska konsekvenserna för detta hänger samman med regleringen i lag och förordning samt beslut om aktivering.

Statliga myndigheter kan även beröras i egenskap av arbetsgivare då de måste förhålla sig till att de har en anställd som är civilpliktig i det civila försvaret. Det innebär bland annat att personen i perioder behöver vara ledig från sitt ordinarie arbete för att delta i repetitionsutbildning, beredskapstjänstgöring eller krigstjänstgöring. Det innebär också att en statlig myndighet inte kan disponera personen för sin egen krigsorganisation.

Individer och närstående

För den individ som krigsplaceras med civilplikt medför krigsplaceringen vissa skyldigheter över tid som inskränker individens frihet. Det rör bland annat skyldigheten att infinna sig för tjänstgöring och att lyda order. Det får också vissa ekonomiska konsekvenser för individen, i form av exempelvis visst

potentiellt inkomstbortfall. Det kan också få konsekvenser för individens privat- eller familjeliv då de kommer att tvingas vara frånvarande under perioder.

Även närstående till de individer som krigsplaceras med civilplikt i det civila försvaret påverkas genom att den individ som krigsplacerats med civilplikt kommer att tvingas vara frånvarande hemifrån under perioder. Det kan också få vissa ekonomiska konsekvenser för familjen i form av visst potentiellt inkomstbortfall.

Kontakt

Skicka eventuella frågor till funktionsbrevlådan totalforsvarsplikt@msb.se.